

збільшується активність лактатдегідрогенази, каталази, пероксидази та цитохром С-оксидази. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці сучасних способів підвищення продуктивності та резистентності свиноматок за допомогою наночасток металів.

УДК: 636.09:340.6:343.14

АКТУАЛЬНІСТЬ СУДОВО-ВЕТЕРИНАРНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЯК ЗАСОБУ ДОКАЗУВАННЯ У СУДОЧИНСТВІ

Яценко І.В., доктор ветеринарних наук, професор, Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8903-2129>

Судова експертиза є найбільш досконалою та відпрацьованою процесуальною формою використання спеціальних знань під час розслідування правопорушень. Її важливість для судочинства полягає в тому, що вона є надійним засобом доказування, а висновок експерта є доказом у суді [1, 2].

Особливе місце серед існуючих видів судових експертиз посідає судово-ветеринарна експертиза. У межах нашого дослідження важливою є позиція, що судово-ветеринарна експертиза являє собою наукове дослідження об'єктів, які містять відомості про обставини вчинення правопорушення, виконане лікарем ветеринарної медицини – судовим експертом на підставі документа, яким йому доручено проводити судово-ветеринарну експертизу або залучено до її проведення у визначеному законодавством порядку з метою встановлення обставин і фактичних даних із ветеринарних та певних біологічних питань, які виникли під час досудового розслідування у кримінальному судочинстві або судового розгляду справи у будь-якому іншому виді судочинства, ніж кримінальне, та які відображаються у висновку експерта або повідомленні про неможливість його надання. З огляду на зазначене, судово-ветеринарна експертиза проводиться за кримінальними провадженнями, цивільними та господарськими справами. Відтак, найчастіше спеціальні ветеринарні знання у формі судової експертизи використовують під час досудового розслідування та судового слідства у зв'язку із правопорушеннями (злочинами, адміністративними проступками, цивільно-правовими деліктами) проти життя і здоров'я тварин, відповідальність за які передбачена кримінальним (далі – *КК України*), адміністративним (далі – *КУпАП України*) та цивільним законодавством, з-поміж них такі:

- порушення ветеринарних правил (ст. 251 КК України);
- незаконне полювання (ст. 248 КК України);
- жорстоке поводження з тваринами (ст. 299 КК України);
- екоцид (ст. 441 КК України);
- прущення правил використання об'єктів тваринного світу (ст. 85 КУпАП);
- жорстоке поводження з тваринами (ст. 89 КУпАП);
- порушення законодавства про ветеринарну медицину та благополуччя тварин (ст. 107 КУпАП);
- порушення законодавства про племінну справу в тваринництві (ст. 107¹ КУпАП);
- порушення вимог законодавства про ідентифікацію та реєстрацію тварин (ст. 107² КУпАП);
- порушення правил утримання собак і котів (ст. 154 КУпАП).

Прикладами фактичних даних та обставин, для вирішення яких необхідне проведення судово-ветеринарної експертизи, є травматизація та загибель тварин внаслідок жорстокого поводження з ними; спірні ситуації, пов'язані із станом здоров'я і продуктивністю тварин, під час їх продажі й купівлі, вироццуванні й розведенні; мор тваринних гідробіонтів (Каховське водосховище, 2023 р.), браконьєрство, масова загибель бджіл, травматизація та загибель тварин внаслідок ведення агресивної війни російської федерації проти України.

Об'єктами судово-ветеринарного дослідження є матеріальні й матеріалізовані. До

матеріальних об'єктів належать підекспертні трупи тварин та живі підекспертні тварини (продуктивні й не продуктивні, незалежно від належності, умов мешкання, продуктивності, місця утримання, цілей використання, віку, статі тощо), біологічний матеріал тваринного походження, елементи речової обстановки місця події. До матеріалізованих об'єктів належать матеріали справи (кримінального провадження), матеріали, отримані під час оперативно-розшукової і/або слідчої діяльності, ветеринарні документи.

Суб'єктами таких досліджень є судово-ветеринарні експерти. У разі відсутності такого експерта, ветеринарне дослідження тварини може бути проведене лікарем ветеринарної медицини, який має освітній рівень «спеціаліста» або «магістра» і є компетентним у цій сфері ветеринарної діяльності. Проте цей фахівець ступеня тяжкості шкоди, заподіяної здоров'ю тварини, а також каліцтва і причино-наслідкового зв'язку не встановлює.

Наголошуємо, що для оперативного з'ясування фактичних даних і обставин правопорушення, вчиненого проти здоров'я і життя тварин (загибель, травмування тощо) необхідно дотримуватись такого алгоритму дій, який включає наступне:

- виклик поліції на місце події;
- залучення поліцією фахівця ветеринарної медицини для огляду місця події (ОМП) та складання протоколу такого огляду;
- занесення органом досудового розслідування (як правило це слідчий відділ поліції) даних про подію правопорушення до ЄРДР і відкриття кримінального чи адміністративного провадження;
- призначення слідчого;
- винесення слідчим постанови про призначення судово-ветеринарної експертизи;
- скерування матеріалів кримінального чи адміністративного провадження і об'єктів дослідження до експертної установи для проведення судово-ветеринарної експертизи.

Судово-ветеринарна експертиза проводиться за постановою прокурора, слідчого чи дізнавача; ухвалою слідчого судді чи суду; заявою замовника судової експертизи. Якщо проведення судово-ветеринарної експертизи здійснюється за заявою суб'єкта звернення, останній надає до експертної установи заяву з проханням провести таку судову експертизу, ставить питання на вирішення експерту, надає об'єкти дослідження (живу тварину і/або ветеринарні документи (за наявності): виписку із карти амбулаторно хворої тварини (історії хвороби) із клініки ветеринарної медицини, де проводили дослідження тварини та її лікування; результати лабораторних досліджень (аналіз крові, сечі, калу, інших біологічних рідин); результати інструментальних досліджень тварини (УЗД, рентгенограми з висновком, висновок томографічних, фіброгастоскопічних досліджень тощо); труп тварини. Усі ветеринарні документи мають бути оригіналами, засвідченими підписами і печаткою.

Україні важливо зазначити, що проведення судово-ветеринарної експертизи відбувається поетапно. Спочатку судово-ветеринарний експерт вивчає документ про призначення судово-ветеринарної експертизи, матеріали (кримінального чи адміністративного провадження, цивільної чи господарської справи), заяви особи, яка замовила експертизу; далі він проводить судово-ветеринарне дослідження об'єктів (клінічне – живої тварини; патоморфологічне – трупа); за необхідності застосовує додаткові лабораторні та інструментальні методи дослідження об'єкта(-ів); формулює судово-ветеринарний діагноз; встановлює причину розладу здоров'я у живої та причину смерті мертвої тварини; складає висновок експерта за результатами проведеної судово-ветеринарної експертизи. У випадку не надання об'єкта для дослідження в строк, встановлений законодавством, складається Повідомлення про неможливість надання висновку експерта.

Не дивлячись на те, що наукова судово-ветеринарна експертиза є «молодою» сферою судово-експертної діяльності (започаткована в системі судово-експертних установ Міністерства юстиції України у 2018 році), нині надзвичайно актуальним питанням є розробка нових, удосконалення існуючих та адаптація класичних методик і методів дослідження до вимог судово-ветеринарної експертизи, враховуючи її особливий статус в

клінічній ветеринарній медицині. З огляду на зазначене, науковці України активно розробляють і впроваджують в практику нові методики проведення судово-ветеринарного дослідження, що посилює актуальність судово-ветеринарної експертизи як засобу доказування в судочинстві. З-поміж впроваджених в практику методик, вченими Харківської наукової судово-ветеринарної школи розроблені такі методичні рекомендації й методики: методика судово-ветеринарного дослідження живої підекспертної тварини (2023); методичні рекомендації «Правила судово-ветеринарного визначення ступеня тяжкості шкоди, заподіяної здоров'ю тварини» (2022); методичні рекомендації «Правила судово-ветеринарної експертизи трупів тварин» (2023); методика судово-ветеринарного дослідження тварин з метою встановлення їх каліцтва (реєстраційний код в Реєстрі методик судових експертиз Міністерства юстиції України: 18.1.01) (2023); методика огляду трупа тварини на місці події чи на місці його виявлення (2023); методика судово-ветеринарної експертизи трупів тварин (реєстраційний код в Реєстрі методик судових експертиз Міністерства юстиції України: 18.1.02) (2023); порядок вилучення об'єктів судово-ветеринарної експертизи з трупа тварини для лабораторних досліджень (2021); методика судово-ветеринарної експертизи трупів тварин за їх різних станів та виду смерті (2023).

Окрім того, досягнуто значного прогресу в розробленні фундаментальних питань теорії та праксеології судово-ветеринарної експертизи, зокрема, вперше сформульовано предмет судово-ветеринарної експертизи та розкрито його значення в теорії і практиці судової експертизи (2022); окреслено принципи судово-експертної діяльності в Україні та показано шляхи їх реалізації у судово-ветеринарних дослідженнях (2022); розкрито сутність ідентифікаційних, діагностичних та ситуалогічних завдань судово-ветеринарної експертизи (2023); аргументоване застосування методів судової експертизи у судово-ветеринарних дослідженнях (2021); з'ясоване процесуальне значення етапів і стадій підготовки матеріалів для призначення і проведення судово-ветеринарної експертизи (2023); запропоновано доктринальні засади інтеграції спеціальних ветеринарних знань у комплексні судово-експертні дослідження: ветеринарно-біологічні; ветеринарно-молекулярно-генетичні; ветеринарно-транспортно-трасологічні; ветеринарно-балістичні; екологічно-ветеринарні; ветеринарно-пожежо-технічні; **ветеринарно-електротехнічні**; ветеринарно-товарознавчі (2023); схарактеризовано стадії експертного дослідження та їх застосування у судово-ветеринарній експертизі трупів та живих тварин (2022, 2023); аргументовано структуру висновку судово-ветеринарного експерта за результатами дослідження трупів тварин, а також живих тварин (2020, 2022); виокремлено особливості укладання уповноваженою особою постанови про призначення судово-ветеринарної експертизи (2022); обґрунтовано питання, що ставляться в ухвалі суду та постанові слідчого під час призначення судово-ветеринарної експертизи трупа тварини з ознаками насильницької смерті від жорстокого поводження (2019); деталізовано правовий статус об'єктів та суб'єкта судово-ветеринарної експертизи (2022, 2023); розкрито значення ілюстративного матеріалу у висновках судово-ветеринарних експертів для об'єктивізації та аргументації проведених досліджень (2023); надано теоретико-праксеологічне обґрунтування форм і напрямів реалізації експертної ініціативи під час проведення судово-ветеринарної експертизи (2023); деталізовано феномен внутрішнього переконання судово-ветеринарного експерта (2023).

Нині активно розвивається новий напрям в судово-ветеринарній танатології з дослідження танатогенезу окремих видів та підвидів насильницької смерті, у т. ч. трупів тварин за різних станів (скелетованих, фрагментованих, біотрансформованих), а також танатогномогічних ознак і патоморфогенезу окремих нозологій (системної гемостазопатії, кардіальної смерті, травматичної хвороби тощо), тривалості постмортального періоду [3], а також щодо судово-експертного визначення дефектів надання ветеринарної допомоги та організації ветеринарно-санітарних заходів.

Вчені Київської судово-ветеринарної школи (професор Борисевич В. Б., доцент Сердюков Я. К.) збагатили судово-ветеринарну експертизу науковими розробками у сфері судово-ветеринарної танатології (вчення про вмирання, смерть та трупні явища) [4, 5], а

професор Скрипка М. В. (Одеський державний аграрний університет) активно розвиває новий напрям в судово-ветеринарній експертизі – патоморфогенетичне обґрунтування окремих патернів трупів тварин з ознаками насильницької смерті [6].

Вчені Львівської судово-ветеринарної школи (професор Жила М.І., професор Коцюмбас Г.І., доцент Лемішевський В.М.) активно працюють у сфері патоморфологічного судово-ветеринарного дослідження трупів тварин за отруєнь, а також визначення видової належності об'єктів тваринного походження, зокрема волосся.

Таким чином, новітні наукові напрацювання у сфері судово-ветеринарної експертизи, у т. ч. й вчених наукових судово-ветеринарних шкіл України, позитивно впливають на ефективність проведення й результативність судово-ветеринарної експертизи; створюють можливість надання обґрунтованого й об'єктивного висновку експерта у категоричній формі, як доказу у судочинстві; реалізуються судовими експертами України під час проведення судово-ветеринарної експертизи; розширюють пізнавальні можливості органів досудового розслідування та суду; стали підґрунтям для удосконалення кримінального й адміністративного законодавства України в частині юридичної відповідальності за правопорушення щодо життя і здоров'я тварин.

Бібліографічний список:

1. Сімакова-Єфремян Е. Б. (2016). До питання про призначення та проведення судової експертизи у кримінальному процесі України. Сучасні напрями розвитку судової експертизи та криміналістики: тези доп. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті Засл. проф. М. С. Бокаріуса (м. Харків, 20 грудня 2016 р.). Харків, 254–256.
2. Munro R. (2022). Viewpoint: Integrity and Limitations of Forensic Veterinary Evidence. *J. Comp. Pathol.*, 199, 86–87. DOI: 10.1016/j.jcpa.2022.10.003.
3. Yatsenko I., Kazantsev R. (2024). Informativeness of postmortem dynamics of skeletal muscles of dog and cat corpses for forensic veterinary diagnosis of death due to acute hypoxia. *Ukrainian Journal of Veterinary Sciences*, 15, 1, 139–167. DOI: 10.31548/veterinary1.2024.139.
4. Борисевич Б. В., Кручиненко О. В., Передера О. О. (2024). Проблема судово-ветеринарного дослідження трупів дрібних тварин у випадках механічної асфіксії. *Scientific Progress & Innovations*, 27 (1), 149–154. DOI: 10.31210/spi2024.27.01.25.
5. Shkundia S., Serdioucov Ja. (2024). Determination of the time of death of a domestic cat by measuring the area of a wet spot. *Ukrainian Journal of Veterinary Sciences*, 15, 1, 22–138. DOI: 10.31548/veterinary1.2024.122.
6. Скрипка М., Бойко Ю., Запека І., Головань К. (2023). Практика судово-ветеринарної експертизи щодо психоемоційного стресу в генезі серцевої недостатності та смерті тварин. *Agrarian Bulletin Black Sea Littoral*, 108, 45–50. DOI: 10.37000/abbsl.2023.108.06.
7. Коцюмбас Г.І., Данкович Р.С., Врецьона Н.П. (2018). Патоморфологія та діагностика отруєння собак ізоніазидом. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія : Ветеринарні науки*, 20, 83. 108–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlnuvmbvn_2018_20_83_23.

УДК 619:616.995.1.636.5

АНАЛІЗ ЕПІЗООТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ ЩОДО ГЕЛЬМІНТОЗНИХ ХВОРОБ СВІЙСЬКОЇ ПТИЦІ

Плис В.М., кандидат ветеринарних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри паразитології та ветеринарно-санітарної експертизи, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9984-4048>

Шелухіна Г.І., здобувачка вищої освіти, IV курсу, групи ВМ-2-20, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна